

Н. Г. ПОДАЛЯК (Київ), В. Г. ЦІВАТИЙ (Київ)

Міжнародна наукова конференція “Середньовічна Європа: погляд з кінця XX століття”

16—18 березня в Чернівецькому державному університеті ім. Юрія Федьковича за сприяння Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України та Чернівецької облдержадміністрації проходила Міжнародна наукова конференція “Середньовічна Європа: погляд з кінця XX століття”. В її роботі взяли участь вчені з Чернівців, Львова, Києва, Одеси, Ужгорода, Запоріжжя, Харкова, Краматорська, Кам'янець-Подільського, Луганська, Москви (Росія), Сучави (Румунія), а також Кракова, Жешува і Нового Сончу (Польща).

Відкрив конференцію завідувач кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького університету В. Б а л у х. Він відзначив наукову важливість проблеми співвідношення епох і взаємодії цивілізацій, а також підкреслив, що на сучасному етапі розвитку історичної науки особливо гостро відчувається необхідність у живому, безпосередньому обміні новими ідеями і методиками дослідження.

Робота конференції проводилася в чотирьох секціях і увібрала в себе широкий спектр проблем. За три дні було заслухано 71 доповідь і повідомлення. Першочергову увагу учасники конференції приділили дискусійним питанням сучасної медієвістики: періодизації європейського Середньовіччя, його витокам і процесу формування, новому підходу до використання джерел, місцю і ролі України—Русі в контексті загальноєвропейської історії, впливу середньовічного спадку на подальший хід історії.

У доповіді Я. І с а є в и ч а була порушена одна з ключових проблем медієвістики — вибір критеріїв при визначенні періодизації історії середніх віків. Зіставлення основних етапів і вирішальних подій західноєвропейського і українського Середньовіччя дали підставу для висновку про визначальний вплив на тривалість середньовічної епохи регіонального фактора. Ю. М а к а р окреслив межі етнічного розселення українців, причини й особливості цього процесу, його вплив на майбутнє розв'язання територіальних проблем. У доповіді О. М а с а н а і В. Б а л у х а йшлося про формування й основні тенденції розвитку медієвістичної школи Чернівецького університету, збереження і продовження її кращих традицій, науковий доробок і перспективи. В. Я р о в и й простежив передумови схизми християнських церков, причини виникнення розбіжностей у тлумаченні християнського вчення, обрядів і церковного устрою, вплив релігійного розколу на історичні долі слов'янських народів. Ф. К і р и к зазначив, що поява міст повністю змінила вигляд середньовічної Європи і заклала основи середньовічної цивілізації.

Цікаве коло проблем було розглянуте в рамках теорій і концепцій, які окреслюють шлях розвитку європейської цивілізації. Оригінальний підхід до сприйняття європейських реформаторів XVI ст. з точки зору їх історико-антропологічної характеристики здійснив В. Д я т л о в. Питання циклічного розвитку європейської цивілізації і причин виникнення європоцентризму розглянули О. Х а р и т о н о в а та О. С и ч. Особливості оформлення владних структур у середньовічних державах були в центрі уваги С. П е р е с у н ь к а і Є. Х а р и т о н о в а. Вплив ідей Заходу і Сходу на генезу руського абсолютизму простежив А. А н д р у с е в и ч. Маловивченому сюжету політичної історії — зіставленню політико-правових

теорій з реаліями початкового етапу становлення європейської системи держав — присвятив свою доповідь В. Ц і в а т и й.

Про необхідність застосування альтернативних методологій історичного пізнання і впровадження нового підходу до викладання історії Середньовіччя говорили Є. С а х н о в с ь к и й та С. Д ь я ч к о в. Питання хронології і датування слов'янських старожитностей знайшли висвітлення в доповідях М. Ф і л і п ч у к а та Б. Р і д у ш а. Інтерпретацію М. Д р а г о м а н о в и м ідеї європейської цивілізаційної єдності у контексті української середньовічної історії розглянув А. К р у г л а ш о в.

Сфера господарського життя, характер і особливості професійної діяльності середньовічної людини, її взаємодії з оточуючим матеріальним світом знайшли висвітлення в доповідях Л. В а к у л е н к о, С. С о р о ч а н а, Є. Г о р в а т а.

Група доповідей була пов'язана з проблемами аграрної і соціальної історії феодалізму. В. Б а л у х зазначив, що в умовах зародження в Польщі фільварково-панщинної системи “друге видання кріпацтва” призводило до зростання відробіткової ренти. На характері хлібної торгівлі фільварків східних воєводств Речі Посполитої зупинився А. Я р е м ч у к. Зміни у складі населення і особливості формування на південних окраїнах Росії служилого стану розглянув М. Н и к и ф о р у к.

Ряд доповідей було присвячено аналізу проблем, пов'язаних з релігійним життям середньовічного суспільства. Сутність і особливості становлення християнського аскетизму проаналізували Б. Б о д н а р ю к і В. В е п р у к. Витоки формування окремих напрямів у християнстві простежив В. П о л я н к о. Проблему місіонерства та євангелізації Європи, процес християнізації слов'ян, діяльність монастирів розглянули Н. С т р е л ь ч у к, С. В е н г л я ж, М. Ч о р н и й.

З'ясуванню становища місцевого населення в державі Німецького ордену присвятив свою доповідь О. М а с а н. На маловивченому аспекті німецької Реформації — політичній діяльності Філіппа Меланхтона зосередився П. К о т л я р о в.

Досить широкий діапазон інтересів виявився у підході до з'ясування шляхів еволюції владних структур. К. Б о р д о л а розглянув особливості формування візантійської фінансової адміністрації. Н. П о д а л я к простежила, по яких напрямках здійснювався наступ територіальних князів на міські привілеї в Німеччині. О. О с и п ' я н проаналізував характер самоврядування середньовічних вірменських колоній на Буковині.

Ряд доповідей засвідчив тенденцію до формування нового погляду на деякі проблеми міжнародного життя середньовічної Європи. А. К р у г л а ш о в зупинився на цивілізаційних аспектах тогочасних міжнародних відносин. В доповіді О. Д ь о м і н а йшлося про вирішальний вплив англотурецьких відносин на європейську міжнародну політику. А. Ф е д о р у к висвітлив роль козацтва у контексті військового мистецтва Тридцятилітньої війни.

В доповідях Г. К о ж о л я н к о, М. Н о в о с а д а, О. О г у й, О. Б і л е ц ь к о ї, І. П і д д у б н о г о, І. М і щ е н к а було гостро поставлено питання про застосування комплексного підходу до використання історичних джерел. Про необхідність нового прочитання ряду документів говорили І. Г о й л о, Ю. Ш е с т а к о в, Ш. П у р и ч, П. Б р и ц ь к и й, А. Г р е ч и л о.

Було порушено також широке коло історіографічних питань. Про здобутки та сучасний стан медієвістики йшлося в доповідях Л. Н е с т е р е н к о, Н. Я с і н с ь к о ї, В. Т а р т а к о в с ь к о ї, Т. П о п о в о ї та Д. Ш у

м е й к а. Внесок вітчизняних дослідників у вивчення проблем середньовічної України розглянули О. Д о б р ж а н с ь к и й та А. К о ц у р.

Окремий напрям роботи конференції склало з'ясування місця і ролі Київської Русі в історії центрально-східноєвропейського регіону. Торгово-економічні, культурні та міжнародні зв'язки стали предметом розгляду С. Ф е д а к и, Ф. П і н т е с к у, В. К а р п о, Г. С к о р е й к о, С. Х і л ь ч е в с ь к о г о. Проблеми феодальної роздробленості, функціонування поселень і міст, повсякденного життя стояли в центрі уваги М. Ю р і я, В. Б о р д у х і н а, В. З а д о р о ж н о г о, І. В о з н о г о, С. П и в о в а р о в а, Н. С т е б л і я. Вірування, релігійне життя і міфологія східнослов'янських народів знайшли висвітлення в доповідях С. З о л о т у х і н а, Ю. М и с ь к о, Р. Б е р е с т а, І. Ч е х о в с ь к о г о та Г. Ф е д у н я к а.

Робота конференції викликала живий інтерес істориків і супроводжувалася плідними дискусіями.

Чернівецька конференція, безперечно, — вдала спроба відродити славні традиції української медієвістики. Вона започаткувала якісно новий етап у розвитку вітчизняної історичної науки.